

John Freely : “Fatih, Kanuni’den Daha İlginç ve Önemli Biri”

Milliyet Gazetesi’nden Miraç Zeynep Özkartal, Kanuni Sultan Süleyman’ın yoğun olarak tartışıldığı bugünlerde 50 yıldır Türkiye’de yaşayan, Osmanlı ve İstanbul’la ilgili birçok kitabı bulunan Amerikalı üniversite hocası John Freely ile Fatih Sultan Mehmed’i konuştu.

İşte Özkartal’ın o röportajı:

John Freely, Kanuni Sultan Süleyman sayesinde “meşhur oldu”. Tamam, bu biraz abartılı bir tespit. Ama ‘Muhteşem Yüzyıl’ dizisi ve hakkındaki tartışmalar başladığından beri birçok gazete onun Osmanlı tarihi hakkındaki kitaplarından alıntılara ve görüşlerine yer veriyor. Aslında Freely fizik profesörü, yıllarca Boğaziçi Üniversitesi’nde fizik tarihi dersleri verdi. Ve yazdı. Çoğu İstanbul ve Osmanlı tarihi üzerine tam 50 kitap yazdı hem de!

Sabetay Sevi’den tutun da Cem Sultan’a kadar bu toprakların netameli konularını, portrelerini araştırdı ve bir kaynak yarattı. Geçtiğimiz hafta ise yeni kitabı piyasaya çıktı: Fatih Sultan Mehmed biyografisi “Büyük Türk”. Doğan Kitap etiketiyle yayımlanan kitabında, Fatih’e olan büyük hayranlığını aktarıyor Freely. Ona göre Fatih bir “Rönesans adamı”.

Kitabınızın ilk cümlelerinde Bellini’nin Fatih Sultan Mehmet portresinden söz ediyorsunuz. Fatih’e ilginiz bu portreyi görmenizle mi başladı?

Fatih Sultan Mehmed

Evet, tam da böyle oldu. Bu resmi ilk kez 1962'de Londra National Gallery'de gördüm.

O sırada İstanbul'a geleli iki yıl olmuştu. Daha sonra 1999'da yeniden karşılaştık, bu kez İstanbul'da. Yakın arkadaşım Selçuk Altun, Yapı Kredi Bankası'nın yönetim kurulu üyesiydi ve banka, portreyi İstanbul'a getirip sergiledi. Böylece Fatih'in o resmi, 100 yıl sonra İstanbul'a geri dönmüş oldu. Sergi için bir kokteyl yapıldı ve kimse o portreye bakmadı bile. Yanımda iki koruma görevlisiyle ben bakakaldım sadece.

Bu portrede sizi bu kitabı yazmaya kadar götüren ne gördünüz?

İlginç bir kişilik bir kere. Sultanların, kralların portrelerinde genelde gücün simgesini görürsünüz. Ama burada Fatih'in yüzü, ifadesi farklı. Bir de hikayesini biliyordum tabii. Birini sevmek için onu tanımalısınız. Ama bu Osmanlı sultanları için çok zor. Mektup yazmıyorlar bir kere. Şiirleri var hiç değilse... Benden 600 yıl önce yaşamış birinin zihninin içine girmeye çalıştım.

Neler keşfettiniz?

Bir insanın kütüphanesine bakarak onun nasıl biri olduğunu anlayabilirsiniz bence. Fatih'in kitaplarına bakın. Bir sultanın Aristoteles'le, St. Thomas Aquinas'la ne işi olabilir? Fatih Sultan Mehmed, muhteşem bir savaşçıyla olağanüstü bir entelektüelin birleşimi. Öğrenme aşkı var bir kere. Gerçek bir Rönesans adamı. Büyük İskender'de benzer bir kişilik görebilirsiniz. Mesela Atina'yı fethettiğinde diyor ki "Tek sorun şu: Agamemnon Truva'yı ele geçirdiğinde onu meşhur edecek bir Homeros vardı. Benim ise bir Homeros'um yok." Çok etkileyici değil mi?

Sanırım siz Fatih Sultan Mehmed'in Türkiye'de hak ettiği değeri görmediğini düşünüyorsunuz.

Evet. Hem Türkiye'de hem de batıda. Kanuni Sultan Süleyman'a çok daha fazla önem veriliyor. Halbuki Fatih çok çok daha ilginç ve politik olarak çok daha önemli biri. Sultan Süleyman'ın zamanında imparatorluk kurulmuş, her şey tıkır tıkır çalışıyordu. Ben onun bir stratejist olduğunu düşünmüyorum. Herkes kurulu bir orduyu yönetebilir. Oysa Fatih babasından sonra o orduyu düzenleyen kişi. "Kanuni ortalıkta Brad Pitt gibi dolaşmıyordu, Hürrem'e aitti"

Peki "Muhteşem Yüzyıl" dizisiyle ilgili fikriniz nedir? Seyrettiniz mi?

Hayır, o kadar çok şey duydum ki artık seyretmesem de olur. Süleyman haliyle çok meşgul bir adamdı, hayatı seferlerde geçti. Sıradan bir haremi vardı ve sonra Hürrem'e aşık oldu. Herkesi bir kenara itti ve kendini Hürrem'e adadı. Sultan Süleyman ortada Brad Pitt gibi gezmiyordu, Hürrem'e aitti. O öldüğünde oğlu Sarhoş Selim tahta geçti. Diğer şehzadelerin öldürülüp onun tahta geçmesi, Osmanlı'nın kırılma noktasıdır. Selim beceriksiz bir yöneticiydi. Aslında onun da ilginç şiirleri vardır ama benim favorim Deli İbrahim.

Fatih Sultan Mehmed'le ilgili en çok tartışılan konu, Hıristiyan olup olmadığıdır. Siz nasıl bir bilgiye ulaştınız dini konusunda?

Fatih'in pek dindar olduğu söylenemez. Galata'da St. Pietro Kilisesi'ne gidip ayinleri izlediği, komünyon ekmeğinden yediği biliniyor.

Ama kitabınızdan şu sonucu çıkardım: Ne Müslüman ne de Hıristiyandı.

Evet, öyle görünüyor. Seremoni seven bir padişah değildi. St. Pietro Kilisesi'ne genelde yalnız gidiyordu. Sultan Süleyman gibi kalabalıklarla dolaşmıyordu.

Hakkındaki kaynaklar tatmin edici miydi?

ABD'de, İngiltere'de, Almanya'da bu işi yapmaya kalksanız işiniz çok kolay. Ama Türkiye'de daha zor. O dönemler üzerine çalışan çok az tarihçi var. Fatih üzerine belgeler epeyce kısıtlı.

Türkçe okuyabiliyor musunuz?

Hayır. Türkçem Tarzanca seviyesinde. İhtiyacım olan her şey çevrilmiş, Boğaziçi Üniversitesi'nin harika bir kütüphanesi var. Kampüs içindeyken İngilizce yetiyor ama sokağa çıktığımda, Çiçek Pasajı'na gittiğimde Türkçe konuşuyorum.

Kitabı ne kadar sürede yazdınız?

Bir yıl. O sırada üniversitede ders vermeye devam ediyordum çünkü. Şimdi dersim yok, aynı anda dört kitap yazıyorum. Ben işçi sınıfından geliyorum, hayatım hep böyle geçti. Gençken gündüzleri çalışıyor, geceleri okula gidiyordum. Sonra da gündüzleri okula gidip akşamları yazmaya başladım. Karım Dolores harika biri, her şeyi o yapıyor. Onun sayesinde...

Fatih Sultan Mehmed hakkında pek fazla kitap yazılmayan bir padişah. Siz bu biyografiyi yazarken bunun nedenini keşfettiniz mi?

"Büyük Türk", Fatih hakkında genel okura hitaben yazılmış ilk kitap. Hem Türk araştırmacılar hem de Batılılar Süleyman'ın daha görkemli olduğunu düşünüyorlar. Fatih çok daha kompleks bir kişilik, kolay değil.

Lise diploması olmayan fizik profesörü

1926 yılında, İrlanda kökenli bir ailenin oğlu olarak New York'ta doğdu. Babası mezarcı, annesi temizlikçiydi. 17 yaşında, henüz lisede okurken II. Dünya Savaşı'na katıldı. Döndüğünde Roosevelt yönetimi, savaşa katılanlara -lise mezunu olmasalar da- üniversite bursu verileceğini söyledi.

Böylece fizik okudu. 1951'de üniversiteden mezun olduktan sonra, dokuz yıl boyunca gündüzleri farklı işlerde çalıştı. Geceleri de New York ve Princeton üniversitelerine devam ederek mastır ve doktorasını tamamladı.

Bu sırada eşi Dolores'le evlendi, üç çocuğu oldu. 1960 yılında İstanbul'a ilk defa Robert Kolej'de fizik öğretmenliği yapmak üzere geldi. 1976'da ayrıldı, 1988'de bu kez Koç Lisesi'ne geldi. 1991-1993 arasında Venedik'ye yaşadıkdan sonra Boğaziçi Üniversitesi'ne geri döndü. Çocukları bugün farklı ülkelerde yaşıyor. Orhan Pamuk romanlarının İngilizce çevirmeni olan kızı Maureen Freely İstanbul'u sık sık ziyaret ediyor.

'ABD'nin insanları aptal. Sarah Palin'e baksanıza!'

İlk geldiğiniz 1960'tan bu yana İstanbul nasıl değişti?

Biz buraya geldiğimizde 1,5 milyonluk, çok romantik, çok güzel bir şehirdi. Şimdi ise bir şey güzelse diğeri çirkin.

Türkiye ana hedefi olan Batılılaşmayı ne oranda başardı sizce?

Batılılaşma burada çok abartılıyor bana kalırsa. ABD'nin insanları aptal, Sarah Palin'e baksanıza! Umuyorum Türkiye onlara benzemek istemiyordur. Bu modernleşme ve batılılaşma sözcükleri Türklere büyüklük taslamak için kullanılıyor. Türkiye'de karanlık güçler var, evet. Ama ABD'de de var.

İstanbul hakkındaki en iyi gezi kitaplarından biri sizi Hillary Sumner Boyd ile birlikte yazdığınız "Strolling Through İstanbul"dur. Sumner Boyd'un CIA ajanı olduğu söylenir, bu konuda ne biliyorsunuz?

Bu bir hurafe. Hillary ajan olacak son kişiydi herhalde. Oxford'da okurken, okulun Troçki kulübünün başındaydı, komünistti. ABD'den gelen herkes için böyle düşünülüyor. Eğer yabancıysan ajansındır.

Siz ajan mısınız?

Benimle ilgili de bu hurafe çok çıktı. Hatta birisi benim Einstein'in laboratuvar asistanı olduğumu bile uydurmuştu. Halbuki en fazla Princeton kampüsünde bir kez karşılaşmışızdır.

(Miraç Zeynep Özkartal / Milliyet)

[status draft]

[nogallery]

[geotag on]

[publicize off|twitter|facebook]

[category araştırma]

[tags ANALİZ, ARAŞTIRMA, TARİH, John Freely, Fatih, Kanuni]